

Tranh Khắc Giấy

Sự sáng tạo của bạn tôi

Phi Long

Gặp lại Võ Nam Sơn, tác giả của dòng tranh khắc giấy sau buổi họp mặt truyền thống của các học viên Trung tâm sáng tạo vào ngày 26.11.2006, chúng tôi có dịp trao đổi về thể loại tranh này

Võ Nam Sơn trong buổi họp mặt truyền thống các học viên PPLST

Chào Nam Sơn, được biết bạn là học viên khoá sơ cấp 60 và trung cấp 4, có nghĩa là chúng ta là đồng môn, tuy tôi có già hơn bạn cả về nghĩa đen lẫn nghĩa bóng. Xin hỏi, nghề chính của bạn là gì?

Tôi tốt nghiệp ngành ngữ văn Anh năm 1999, hiện là giáo viên dạy tiếng Việt cho người nước ngoài.

Như vậy, hội hoạ đối với bạn là nghề “tay trái”?

Tôi đam mê hội hoạ từ rất lâu và có theo học mỹ thuật từ các thầy ở trường Đại học kiến trúc. Khái niệm nghề “tay trái”, “tay phải” theo tôi, mang tính tương đối.

Vâng, theo nguyên tắc 17. Chuyển sang chiều khác và 3. Phẩm chất cục bộ, tôi đồng ý với bạn. Như vậy, việc bạn sáng tạo ra dòng tranh khắc giấy không phải là do “một ngày đẹp trời”, ý tưởng về thể loại này bỗng dưng xuất hiện?

Không có gì mà tự nhiên lại có, điều đó lại càng rõ hơn trong lĩnh vực sáng tạo. Một số người không hiểu về cơ chế hoạt động của tiềm thức, vô thức và ý thức nên ngộ nhận về sự bất chợt của ý tưởng như anh đề cập. Nếu không có những trở trở về những bất tiện của các thể loại tranh mà tôi đã trải qua và sự may mắn được lĩnh hội kiến thức của môn học

Phương pháp luận sáng tạo, có lẽ tôi vẫn mãi là anh hoạ sĩ đường phố, nghĩa là chỉ vẽ lại những gì mà người ta nhìn thấy.

Vậy những nhược điểm của các thể loại tranh mà anh đã trải qua là gì?

Với tranh vẽ trên lụa, sự trong trẻo và êm dịu của màu sắc là điểm mạnh của tranh lụa. Khi vẽ lụa, người ta thường vẽ từ nhạt đến đậm, màu nhạt chồng lên nhau nhiều lần sẽ thành đậm nhưng vẫn nhìn thấy thớ lụa tạo nên vẻ đẹp của chất lụa. Màu dùng để vẽ lụa thường là màu nước, phẩm hoặc mực nho. Sau này, người ta còn dùng những họa phẩm đục hơn, dày hơn như tempera, màu bột, phấn màu... Lụa vẽ thường là lụa tơ tằm. Gần đây, do yêu cầu của ngành mỹ thuật, các nhà máy dệt đã sản xuất loại lụa chuyên dùng để vẽ tranh, mỏng và hơi thưa, nhìn rõ thớ lụa.

Với tranh vẽ bằng sơn dầu. Chất liệu vẽ gồm bột màu nghiền nhuyễn với một loại dầu thực vật để khô kết (dầu lanh, dầu cù túc...) thành chất màu dẻo quánh để xử lý khi còn ướt và không biến dạng khi khô kiệt. Khi sơn còn ướt, người vẽ có thể bôi mỏng, trát dày hay pha loãng, cũng có thể chồng chất nhiều lớp hoặc cạo xoá tùy theo yêu cầu kỹ thuật. Khi sơn khô kiệt, mọi hình thức trên mặt tranh đều được giữ nguyên như lúc sơn còn ướt.

Ở hai thể loại này, hoạ sĩ phải đưa chất liệu vẽ (sơn, màu vẽ...) vào đưa vật liệu nền (lụa, vải bố...), nên trong quá trình vẽ, bàn tay của hoạ sĩ thường lem nhem (đơ). Vì vậy, tôi muốn không có chất liệu vẽ nhưng vẫn có bức tranh theo đúng nghĩa của nó. Theo tinh thần của nguyên tắc 13. Đảo ngược, tôi nghĩ đến việc lấy ra phần vật liệu nền cần thể hiện của bức tranh.

Việc lấy ra phần không cần thiết là một phần của nội dung nguyên tắc 2. Tách khỏi. Còn nói theo ngôn ngữ mỹ thuật là điều khắc. Vậy giữa điều khắc và thể loại tranh khắc giấy của anh có gì khác nhau?

Khác ở chỗ tôi chỉ dùng một cây viết có mũi nhọn làm công cụ lấy ra phần vật liệu nền không cần thiết và vật liệu nền là giấy cứng được xử lý đặc biệt, những thứ này đều có giá thành không cao, do vậy chi phí cho việc tạo ra một bức tranh là rất thấp. Còn về những mặt khác thì cũng giống như điều khắc.

Vũ điệu Chăm pa

Có nghĩa là anh kế thừa có chọn lọc. Tuy nhiên, trong tranh của anh tôi thấy chỉ có hai màu chủ đạo là trắng - đen và phẳng phát một chút ánh màu nào đó, trong khi ở thể loại tranh khác tôi thấy có nhiều màu. Việc hạn chế màu trong dòng tranh này có ảnh hưởng đến việc cảm thụ tác phẩm không?

Theo tôi, việc cảm thụ không những phụ thuộc vào trình độ người xem tranh mà còn vào cách thức thể hiện của người hoạ sĩ. Chẳng hạn bức tranh “Vũ điệu Chăm pa” này, theo tôi người bình thường cũng hiểu.

Như vậy, màu sắc không phải là yếu tố chính để truyền tải “cái hồn” của sự vật.

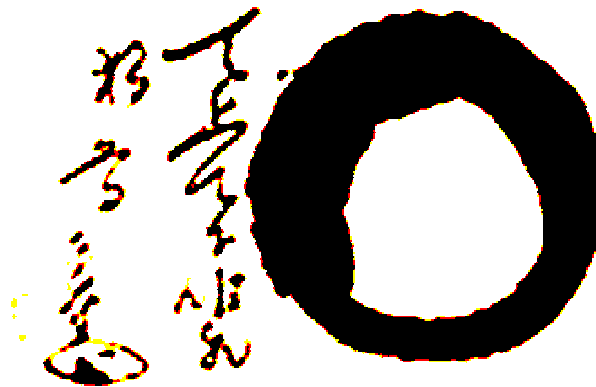
Có những trường phái như thiền họa hay thư pháp chỉ dùng hai màu đen trắng. Lý do mà thiền họa (người Trung Quốc gọi là mặc họa) khước từ màu sắc vì màu sắc gợi nên một thực thể trong thiên nhiên, trong khi thiền họa không chấp nhận một sự tái hiện nào dù hoàn toàn hay không hoàn toàn.

Anh có thể nói rõ hơn về trường phái Thiền trong hội họa được không?

Trong môn họa truyền thống của Trung Quốc ta thường bắt gặp những chủ đề ước lệ quen thuộc được thể hiện với màu sắc tươi vui sắc sỡ. Các chủ đề như *hoa* (đào, mai, lan, cúc...), *điều cầm* (phụng, ưng, hạc...), *cây cối* (tùng bách, tre trúc...), *phong cảnh* (mây nước, núi non, thác ghềnh...) được các họa sĩ khai thác triệt để suốt bao thế kỷ qua. Vì thế người họa sĩ thế hệ sau cảm thấy lúng túng khi bất kỳ ý tưởng nào cũng được các tiền bối khai thác.

Kể từ vị tổ thiền 28 Ấn Độ là Bồ Đề Đạt Ma (?-528) sang Đông Độ thành sơ tổ thiền Trung Quốc (năm 520, đời vua Lương Võ Đế), thiền đã mọc rễ và lớn mạnh với thông điệp: “Bất lập văn tự, giáo ngoại biệt truyền, trực chỉ nhân tâm, kiến tánh thành Phật”.

Để miêu tả những kinh nghiệm, chứng nghiệm cũng như để tạo ra môi trường phù hợp cho việc tu học, các thiền sư đã khai thác hội họa. Vì vậy, nghệ thuật thiền tông phật giáo ra đời. Nghệ thuật thiền có mặt trong các lĩnh vực như kiến trúc, hội họa, trà đạo, thơ, cắm hoa và ẩm thực. Những sắc độ đậm nhạt tượng trưng cho từng mức độ hóa giải và tất cả những đen trắng đậm nhạt ấy trong từng nét bút đã thể hiện một sự vật nào đó tưởng chừng vô nghĩa nhưng lại chuyển tải được sự sống mà không cần giảng giải.

Vòng tròn viên mãn (tranh Torei Enji, 1721-1801)

Một câu hỏi cuối: dự định của anh và làm thế nào liên hệ với anh?

Mong có người hợp tác để sản xuất hàng loạt (phôi giấy và bút kim) nhằm tạo điều kiện phát triển dòng tranh nghệ thuật độc đáo này. Những ai quan tâm có thể liên hệ theo

email vnamsong@yahoo.com hoặc điện thoại: **090.7480874**